

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

**NABÍDKA ZÁJMOVÝCH ČINNOSTÍ PRO DĚTI MLADŠÍHO
ŠKOLNÍHO VĚKU V MÁLOTŘÍDNÍCH ŠKOLÁCH V OKRESE
ČESKÝ KRUMLOV**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Petra Bodláková

Vedoucí práce: Paedr. Zdeněk Slomek

14.5.2007

An offer of special-interest activities for younger school children at small class schools in the Český Krumlov district.

For my bachelor thesis I've chosen confrontation of special-interest activities offers at Small Scale Primary Schools with Mixed-age Classes (for further use in text „Small Scale School“) with fully organized schools. I did not choose little schools accidentally. I wanted to point out their existence and their important role, which these schools have in many areas. Little schools are divided into one-classed, two-classed, three-classed, four-classed and with more gradual classes.

Special-interest activities are purposive ones, which are directed to fulfill and develop individual needs, interests and abilities. Specific tendencies, interests and hobbies are cultivated and developed during interest activity. Main functions are educational, medical, social and preventive.

For gathering information for stated problems I used method of questionnaire. Two techniques were chosen for the method that is guided interview with primary school headmasters and questionnaire for children.

In Český Krumlov District there are 20 primary schools nowadays. Out of them 8 schools are of Small Scale School type. For keeping the equal share all 8 Small Scale Schools were compared to the same number of fully organized schools. 16 schools total. Guided interview was performed with all 16 headmasters. Total number of questioned young primary learners achieved 1 407 children. As a representative group of young primary learners, 300 children were randomly chosen to answer the questionnaires. 229 questionnaires returned and I composed the tables and graphs from them.

Hypothesis was described as higher offer of special-interest activities for young primary learners will be available at Small Scale Schools. That was not confirmed. At Small Scale Schools the offer of special-interest activities is not higher comparing with fully organized schools in Český Krumlov District. Interesting is, despite the fewer the offer at Small Scale School, the attendance of these activities is higher. It is a phenomenon which certifies the better utilization of offered activities in Small Scale Schools, in contrary to fully organized schools, where the offer is higher.

I presume usage of this thesis as the basis for organizing children's leisure time.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

podpis studenta

Poděkování

Mé poděkování patří především Paedr. Zdeňku Slomkovi za čas a praktické připomínky, které věnoval mé práci.

Obsah:

ÚVOD.....	7
1. SOUČASNÝ STAV.....	8
1.1. Málotřídni škola.....	8
1.1.1. Historie a současnost.....	8
1.1.2. Charakteristika.....	9
1.2. Zájmové činnosti a volný čas.....	11
1.2.1. Členění zájmových činností	13
1.2.2. Funkce zájmových činností.....	15
1.3. Pedagogika volného času.....	17
1.3.1 Vychovatel, pedagog volného času.....	17
1.4. Škola jako instituce zajišťující zájmovou činnost.....	19
1.4.1. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání.....	19
1.4.2. Pojem kroužek.....	21
1.4.3. Materiální vybavení.....	21
1.5. Mladší školní věk.....	22
2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY.....	26
1.1. Cíl práce.....	26
1.2. Dílčí cíle.....	26
1.3. Hypotéza.....	26
3. METODIKA.....	27
3.1. Použitá metoda.....	27
3.2. Charakteristika výzkumného souboru.....	28
4. VÝSLEDKY.....	30
4.1 Výsledky řízeného rozhovoru.....	30
4.2. Výsledky dotazníku.....	41
5. DISKUZE.....	49
6. ZÁVĚR.....	53
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55

8. KLÍČOVÁ SLOVA.....	58
9. PŘÍLOHY.....	59

ÚVOD

Citát : „*Pro činného člověka není žádný den dlouhý.*“ (Lucius Annaeus Seneca)

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila problematiku porovnání nabídky zájmových činností v málotřídních školách s nabídkou v plně organizovaných školách. Jako věkovou hranici zkoumání jsem si stanovila mladší školní věk žáků, jinak řečeno první stupeň základních škol. A to zejména proto, že málotřídní školy bývají nejčastěji pouze školy s prvním stupněm a na druhý stupeň již žáci docházejí do jiných škol.

Téma mé práce zní : „ Nabídka zájmových činností pro děti mladšího školního věku v málotřídních školách.“

Problematiku málotřídních škol jsem si nevybrala náhodně. Byl to záměrný čin a chtěla jsem tímto způsobem upozornit na existenci těchto škol a také na významnou úlohu, kterou tyto školy v mnohých oblastech hrají. Myslím si, že se občas na tento typ škol poněkud zapomíná a že jsou zdůrazňovány zejména velké, plně organizované školy s oběma stupni a s větším počtem žáků. Jako by tyto malé školy byly v jejich stínu.

Je pravda, že nyní Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy více obrací svou pozornost k těmto „vesnickým“ školám. Snad to tedy bude k prospěchu. Málotřídní školy se velmi často potýkají s finančními problémy a tento nedostatek finančních prostředků může vést až k jejich zániku. Vyřešit existenční problémy je tedy prioritou číslo jedna, a proto Ministerstvo navrhuje snížit předepsaný počet žáků, aby se málotřídky zachovaly. A v záměru je i paušálně dotovat obce, aby školu udržely, jelikož školy jsou samostatnými subjekty a jsou financovány obcemi. Málotřídní školy mají mezi ostatními základními školami specifické postavení, ale nedostatek finančních prostředků jim činí jistý handicap.

Nemělo by se zapomínat, že úlohou málotřídních škol je nejen zajišťovat v obci povinné vzdělávání, ale často zde plní úlohu kulturních a zájmových center, míst, kde se setkávají povinnosti se zábavou. Samotná skutečnost, že obec udržuje vlastní školu, přispívá také pozitivně k identitě jejich obyvatel. A to je i další myšlenkou mé práce, tedy, že zájmová činnost je zde propojena s celým životem a náladou obce, v které se tato škola nachází.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1. Málotřídní škola

1.1.1. *Historie a současnost*

Málotřídní školy mají v naší zemi hluboké kořeny. Vývoj těchto škol podléhal změnám ve společnosti, častým reorganizacím a úpravám v našem školství, které má dlouholetou tradici. Poprvé se pojem málotřídní škola objevil ve školství – v osnovách v roce 1933, kdy byl vymezen a charakterizován. Za málotřídní školu se považovala ta škola, která vyučovala ve všech stupních, v odděleních nebo v běžících, či byl v každé třídě více než jeden ročník.

Po válce roku 1945 se dle požadavku sjednotilo české školství. Na obecné škole docházelo k úbytku žactva a tím i ke změnám. Poté po osvobození docházelo stále více žáků z pátého postupového ročníku obecné školy do škol s druhým stupněm (16). Málotřídní školy se začaly potýkat s úbytkem žáků a hrozícím zánikem. Toto bylo spojeno s kritikou a politickou diskriminací málotřídních škol. Tendence tyto školy rušit se objevuje již ve třicátých letech minulého století. K jejich skutečnému rušení, zdůvodňovanému především ekonomickými hledisky, ovšem dochází až v období komunismu.

K nepříznivým důsledkům, které rušení přineslo, musela nakonec zaujmout stanovisko i vláda tehdejší ČSSR. Bylo oficiálně konstatováno, že rušení málotřídních škol bylo neuváženým krokem, a mělo být ihned zastaveno. Nebylo však možné ihned vše zastavit a uvést do původní podoby. V postižených oblastech chyběly na obnovení škol nejen finanční prostředky, ale mnohde již nebyli ani žáci. Budovy bývalých škol byly buď v dezolátním stavu, nebo byly využívány k jiným účelům.

Na začátku devadesátých let se opět zvedá vlna zájmu o málotřídní školy. V povědomí národa vystupují jako symbol demokracie a národních tradic, které byly komunistickým režimem zničeny. Většina venkovských obcí se chce po listopadové

revoluci rehabilitovat, obyvatelé chtějí mít vše, co k životu patří. Tedy i vlastní školu, v níž spatřují záruku pokračování svého díla v místní populaci.

V posledních letech, kdy se nejen v souvislosti se vstupem naší republiky do EU zvyšují nároky na vzdělávání dětí a hovoří se o nutných změnách v naší ekonomice, dostávají se opětovně do popředí otázky týkající se málotřídních škol a dětí, které se zde vzdělávají. Především jsou to otázky, zda málotřídní školy poskytují skutečně stejnou příležitost k výchově a vzdělávání dětí, jako prvních pět ročníků plně organizované školy. Zda jsou schopny dostát v plné míře všem výchovným a vzdělávacím úkolům jako školy, na nichž je každý ročník samostatnou třídou. V neposlední řadě jaké jsou jejich výhledy do budoucnosti

Výzkum prokázal, že málotřídky vystupují ve světle didaktické nekonformnosti, dávají široký prostor pro tvůrčí pedagogickou práci a didaktické inovace, což se projevuje při jejich výuce mnohdy více, než na plně organizovaných školách, jak tvrdí Valachová (32).

1.1.2. Charakteristika

ČR se vyznačuje velkým počtem malých obcí. Tomu odpovídá i velký počet malých škol (průměr činí 250 žáků na školu, 20 % škol má však méně než 100 žáků).

V místech, kde není dostatek žáků pro zřízení všech devíti ročníků základní školy, se může zřídit základní škola, která nemá všechny ročníky - tedy ZŠ neúplně organizovaná. Zpravidla se zřizuje jen první stupeň základní školy a může být zřízena tehdy, je-li jedinou školou v obci (2). V případě zvláště malého počtu dětí lze zřizovat málotřídní školy, v nichž jsou třídy tvořeny dvěma nebo více (v krajním případě jednotřídky všemi pěti) ročníky prvního stupně.

Jde o školu, v níž jsou žáci dvou či více ročníků vyučováni ve společné učebně. Základní škola 1. stupně je považována za málotřídní, pokud jsou alespoň v jedné její

třídě společně vyučování žáci více ročníků. Je-li pro každý ročník 1. stupně vytvořena jedna třída, jde o školu plnotřídní (23).

Málotřídní školy se dělí na jednotřídní, dvojtřídní, trojtřídní, čtyřtřídní a s více postupnými ročníky (34). Jednotřídní škola je typ málotřídní školy, kde probíhá výuka žáků všech ročníků 1. stupně základní školy v jedné třídě s jedním učitelem (23).

Příznivé je, pokud jsou spojeny v jedné třídě dva sobě blízké ročníky (například 2. se 3. ročníkem, 4. s 5. a podobně), jelikož mají podobnou hodinovou dotaci a i probírané učivo není tolik odlišné. Pokud to lze, je dobré, aby byl 1. ročník samostatný, vzhledem k nutnosti vyšší pozornosti a času, který je nutný věnovat těmto dětem.

Málotřídní škola patří do kategorie neúplně organizovaných škol, jelikož má více ročníků než tříd. Z toho vyplývá, že velikost málotřídní školy je logicky menší než velikost školy plně organizované. Považuji za důležité uvést, že jednoduchou charakteristikou, o níž se obecně předpokládá, že bude mít vliv na profil edukačního procesu, je velikost škol měřená počtem žáků. Je dokázáno, že kvalita edukace se zvyšuje se snižováním velikosti škol a tím i snižováním počtu žáků ve třídách. Z toho plyne, že málotřídní škola často nabízí velice kvalitní pedagogicko psychologické prostředí (22).

Z celkového počtu 3 961 základních škol je 1 509 (38 %) neúplně organizovaných: zpravidla mají pouze první stupeň, 5 z nich má pouze druhý stupeň ZŠ. Většina je málotřídních - 1 410 (36 %) a navštěvuje je 9,2 % žáků prvního stupně základních škol (2).

1.2. Zájmové činnosti a volný čas

Volný čas je chápán jako opak nutné práce a povinností, doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi (9). Jde o čas, který člověk zhodnocuje dle svého uvážení a na základě svých zájmů. Přesněji řečeno je to doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovanému práci, péči o rodinu a domácnost a péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku) (23).

Zájmové činnosti jsou cílevědomé aktivity, zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností (9). Při zájmové činnosti se pěstují a rozvíjejí specifické sklony, zájmy a koníčky (23).

Mají velký vliv na rozvoj osobnosti dítěte i na správnou společenskou orientaci. Zájmy se vyvíjejí, zatímco u dětí předškolního věku je zájem o činnost jako takovou, u dětí mladšího školního věku není zájem ještě plně specifikován, a proto je vhodné předkládat těmto dětem široké spektrum činností. Děti v tomto období objevují různé zájmové činnosti, zkoušejí je, avšak jejich zájmy bývají pouze krátkodobé. Tomu by se měla přizpůsobit i náplň nabízených zájmových útvarů, které mají mít širší záběr činností. Zájmová činnost má v tomto věkovém období nabídnout dítěti orientaci v hlavních zájmových oblastech.

V pozdějším období umožňuje žákům osvojení různých praktických dovedností, pracovních postupů a technik, pochopení různých technologií, rozvoj specifické tvořivé činnosti, probouzí v nich zájem o různé profese a uvádí je do světa práce (15). Jde o období, které má největší vliv na rozvoj člověka (26).

Hlavními funkcemi zájmových činností jsou odpočinek, zábava, rozvoj osobnosti a spoluúčast na vytváření kultury. Tyto činnosti vedou k celkové regeneraci člověka. Volný čas je tedy dobou, kdy člověk vykonává činnosti bez nátlaku závazků, jež vyplývají ze sociálních rolí. Je to činnost, do níž vstupuje člověk s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodování, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení (9).

Volný čas tedy zahrnuje: odpočinek, rekreaci, zábavu, již zmíněné zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolnou společensky prospěšnou činnost aj. Těmito činnostmi se zabývá pedagogika volného času **(21)**.

Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří základní péče o zevnějšek, povinnosti týkající se pomoci v domácnosti, povinnosti při provozu rodiny a další uložené vzdělávání. Součástí volného času také nejsou činnosti zajišťující biologickou podstatu člověka, jako je spánek, jídlo a podobně **(17)**.

Právo na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddychové činnosti odpovídající věku a na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti definuje Úmluva o právech dítěte ve článku 31. státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, jakož i zabezpečují účast dítěte v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové a využívání volného času **(30)**.

Existuje mnoho prostředí, kde mohou děti trávit volný čas, může to být prostředí různých společenských organizací, škola i domov. Často však děti prožívají volné chvíle venku, bez dohledu dospělých. Tím je ohrožena jejich bezpečnost i výchova. Lze to brát s rezervou a zdůraznila bych, že to platí zejména pro děti z velkých měst **(17)**. Často se zájmové činnosti uskutečňují i v prostředích, které k tomu nebyly původně určeny, jako jsou parky, lesy a ulice **(9)**.

Náplň volného času dětí by měla být zejména záležitostí rodiny, avšak plné zabezpečení dětí není pouze v jejich silách, rodině chybí jak materiální vybavení, tak odborná kvalifikace, ale často má i nedostatek časových možností. Rodina také neuspokojuje potřebu dětí sdružovat se v kolektivu svých vrstevníků. Proto je nutná účast společnosti jako celku. Kvalitní výchova ve volném čase má významný preventivní význam **(17)**.

1.2.1. Členění zájmových činností

Zájmové činnosti společenskovední

Patří sem činnosti, které vedou k poznání aktuálního společenského dění a uspořádání, ale i k pochopení historických souvislostí. Zahrnují rovněž výchovu k vlastenectví, k partnerství, k rodičovství, společenskou výchovu, sběratelství a jazykovědu (17).

Zájmové činnosti pracovnítechnické

Jejich hlavním cílem je zdokonalování manuálních dovedností, obohacování dovedností o technické poznatky a aplikace těchto poznatků v praxi. Tyto činnosti by měly podporovat přirozenou touhu dětí po aktivním uplatnění v oblasti techniky a také rozvíjet technické myšlení a představivost.

Do náplně technických činností patří zejména práce s různými typy materiálů (jako je na příklad hlína, keramika, dřevo, kov, textil atd.), práce se stavebnicemi, montážní a demontážní činnosti, modelářské práce, výpočetní technika, elektrotechnika, vaření, činnosti související a dopravní výchovou (17).

Zájmové činnosti přírodovědné

Napomáhají k prohlubování vědomostí o přírodě, vedou k ekologickému chování a cítění dětí. Také se zde rozvíjí zájem dětí o chovatelství zvířat a pěstitelství rostlin. Při výběru obsahu těchto aktivit je dobré přihlédnout k tomu, že děti mladšího školního věku mají dobrou schopnost získat poznatky jak o rostlinách, tak i o živočiších, ale i o neživé přírodě, současně i s péčí o ně. Děti v tomto věku mívají velmi kladný vztah ke zvířatům, se zvyšujícím se věkem roste zájem o specializovanější činnosti jako je na příklad rybářství či akvaristika, včelařství a podobně (17).

Zájmové činnosti estetickovýchovné

Vedou k utváření a formování estetických vztahů dětí k přírodě a společnosti a také k jejím materiálním a kulturním hodnotám. Činnosti jsou orientované na rozvoj výtvarného, hudebního, literárního a dramatického cítění, ale také na hudebně-pohybový projev, na rozvoj tvořivosti, kulturu chování a vytvoření vkusu.

Esteticko výchovná zájmová činnost zahrnuje všechny aktivity, v kterých se uplatňuje estetický vztah, tedy jde zejména o kulturní akce, výstavy, prohlídky a podobně. Důležitou součástí je však vlastní tvůrčí práce(17).

Zájmové činnosti tělovýchovné

Jejich úlohou je hlavně napomáhat fyzické zdatnosti a psychické odolnosti, přiměřená aktivita je jednou z podmínek zdravého vývoje dítěte. Aktivní provozování sportu v dětství je i jakýmsi předvojem pěstování sportu i později v dospělosti. Tělovýchovná činnost by měla být spíše všestranná a obsahovat prvky gymnastické, atletické, turistiky, plavání, sportovních her, lyžování, bruslení aj. (17).

Zájmové činnosti sebeobslužné a veřejně prospěšné

Tyto zájmové činnosti se zaměřují na vedení žáků k samostatnosti. Spočívají v pěstování hygienických zvyklostí, komunikačních a kulturních návyků. Podstatou veřejně prospěšné práce je taková činnost, která prospívá společnosti. Může být tedy velmi dobrým prostředkem působení na dobrý vývoj dítěte (17).

1.2.2. Funkce zájmových činností

Výchovně - vzdělávací funkce

Na tuto funkci je kladen velký důraz. Jednotlivé instituce se dle svých legislativně daných kompetencí a podle svých specifických možností podílejí na rozvíjení schopností dětí a mládeže, na usměrňování, kultivaci a uspokojování jejich potřeb a zájmů, na formování žádoucích postojů a morálních vlastností.

Prostřednictvím zájmových aktivit se děti motivují ke společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových návyků, vědomostí a dovedností a tím k rozvoji poznávacích procesů a tím k celoživotnímu vzdělávání. V neposlední řadě si mladí lidé na základě praktických činností a zkušeností utvářejí vlastní názor na život a na svět (17).

Zdravotní funkce

Zdravotní funkci plní zejména tím, že působí na usměrňování režimu dne tak, aby splňoval požadavky zdravého životního stylu. To spočívá zejména ve střídání různých činností během dne. Jde například o střídání činností duševního charakteru s činnostmi pohybovými, střídání práce a odpočinku, činností spontánních a organizovaných. Zvláště velký zdravotní význam má podpora pobytu na čerstvém vzduchu. Je to kompenzace dlouhého sezení při vyučování. Velmi dobrý vliv na zdraví má i pobyt v příjemném prostředí, pohodě a mezi oblíbenými lidmi.

Vybití energie při pohybové aktivitě pomáhá prevenci sociálně patologických jevů jako agrese či vandalismus (10). Další kladné působení na zdraví a psychickou pohodu dětí je i vlivem prostředí, ve kterém zájmová činnost probíhá. Prostor bývá příjemný, navozující pohodu, a navíc mezi milými lidmi. Aby prostředí toto splňovalo, musí být estetické, ze zdravotně nezávadných materiálů a účelné, aby poskytovalo dostatek prostoru a podmínek pro danou zájmovou činnost (17).

Sociální funkce

Zájmová činnost na školách bývá zpravidla dostupná i dětem z sociálně slabších rodin, čímž se vyrovnává možný vznikající rozdíl mezi dětmi z málo podnětných rodin se špatným sociálním prostředím. Také hraje velkou roli utváření nových sociálních vztahů dětí mezi sebou anebo i dětí s vedoucím personálem. Děti se zde učí sociálním dovednostem a tak mohou rozvíjet své dovednosti v komunikaci, seznámení se s pravidly slušného chování (etiketa), spolupráci, svou soutěživost, ale i empatii a další podobné aspekty sociálních dovedností. Další velký díl sociální funkce se týká prevence sociálně patologických jevů jako je u dětí mladšího školního věku například drogová závislost, ale i stále častěji se vyskytující závislost na počítačových hrách a televizi, záškoláctví, šikana, různé druhy rasismu a xenofobie, intolerance a podobně (17).

Preventivní funkce

V současné společnosti vyspělých zemí, kde ve stále větším měřítku se vyskytuje nežádoucí chování mládeže (agresivita, delikvence, životní styl zaměřený na materiální spotřebu aj.), má velkou důležitost výchova, snažící se mladým lidem ukázat vhodné formy a náplň trávení volného času. Jde zejména o podporu seberealizace prostřednictvím zájmových aktivit a k odolnosti vůči negativním sociálním vlivům (21).

1.3. Pedagogika volného času

Jde o jednu z disciplín pedagogiky, která je zaměřená na výchovné a vzdělávací prostředky, napomáhající ke smysluplnému využívání volného času. Její snahou je naučit člověka efektivně využívat svůj volný čas. A učí k napomáhání prevence proti nežádoucím formám využívání volného času, jako je výskyt různých nežádoucích forem chování (agrese, delikvence, zneužívání návykových látek), způsobených nudou ve volném čase, relativně častý je i chronický návyk na práci a únik před volným časem (workoholismus) aj. (23).

1.3.1 Vychovatel, pedagog volného času

Tento pojem lze použít pro označení profesionálního, ale i dobrovolného výchovného pracovníka pro podmínky volného času (18).

Základním předpokladem pro úspěšný výkon funkce vychovatele je kladný vztah k dětem, který dokáže projevat. Má vysokou míru empatie (vcítění) a umí vytvořit ve skupině dětí (oddělení) příznivé sociální klima. Má vypěstované mravní vědomí odpovídající společensky uznávaným hodnotám a jedná podle něho. Umí s dětmi efektivně jednat – děti jsou partneři, nikoli jen objekty sociální služby. Má organizační schopnosti a rozvíjí je, umí navozovat a motivovat široké spektrum rekreačních a zájmových činností. Umí si hrát a hra s dětmi jej těší. Je pozitivně vyladěný, v činnostech a při jejich hodnocení vyhledává i vyzvedává především kladné momenty, přinášející radost a povzbuzení. Má smysl pro humor. Dokáže vybranými aktivitami v dětech vzbuzovat zájem o činnost, podporovat jejich sebevědomí a rozvíjet pozitivní stránky jejich osobnosti. Měl by být fyzicky zdatný, aby zvládl vycházky, a aby mu tělovýchovné aktivity s dětmi nečinily potíže (7).

Působení osobního příkladu je velmi významnou výchovnou metodou (18). Je důležité, aby pedagog volného času tak zvanou výchovou pro volný čas rozvíjel

schopnosti žáků oceňovat volný čas jako hodnotu, využívat ho smysluplně a racionálně pro svůj rozvoj, plánovat a vybírat si vhodné činnosti **(23)**.

Motivace

Vzbuzení zájmu pro činnost lze jinak nazvat motivace. Motivace je předpokladem pro úspěšnou práci, která je prováděna s nadšením pro věc, ale i pocitem uspokojení a poznání nového, užitečného **(8)**. Motivace u dětí vyvolá pocit, že se něčemu novému učit samy chtějí **(19)**. Hraje významnou roli ve vývojových procesech tvořivosti. Působí jako aktivizační činitel, což vytváří předpoklady pro cílevědomé výchovné působení. Z hlediska správného motivování žáků k tvůrčí činnosti je důležité respektovat vývojové souvislosti motivace a tvořivosti. Zatímco v prvních ročnících mladšího školního věku převládá vnější motivace (navozování aktivit z venku), později je možné stále častěji využívat vlastní aktivitu žáků při výběru úloh a problémů **(29)**.

1.4. Škola jako instituce zajišťující zájmové činnosti

Škola je společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb. Je místem, kde dochází k socializaci žáků, podporuje se zde jejich sociální a osobnostní rozvoj. Přípravují se zde na osobní, pracovní a občanský život. Ačkoliv je v dnešní době často kritizována kvůli údajnému konzervatismu, přetrvává a je schopna se stále zdokonalovat, zejména uplatňováním nových technologií ve vzdělávání (23).

1.4.1. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

- *školní klub*
- *školní družina*
- *středisko volného času*

(33)

Školní družiny a školní kluby jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání, poskytující účastníkům naplnění volného času zájmovými činnostmi zaměřenými na zájmové oblasti navazující na školní výuku. Tyto činnosti jsou vykonávány ve dnech školního vyučování, v některých případech i v čase víkendů či školních prázdnin. Družiny i kluby bývají většinou součástí školy a nemají svůj vlastní rozpočet na provoz a pomůcky. Jejich práci řídí vedoucí vychovatelka jmenovaná ředitelkou školy.

V současnosti v České republice existuje 3 992 školních družin, které navštěvuje 221 827 dětí. Školních klubů je 447 a přihlášených žáků v nich 24 443. To jistě nejsou zanedbatelná čísla. Výsledky jejich činností však bývají většinou málo prezentovány na veřejnosti a zůstávají tak jakoby na okraji zájmu. Rodiče ale začínají při výběru škol čím dál více zohledňovat nejen kvalitu výuky dětí ve škole, ale také to, jak je zajištěn

jejich volný čas. Proto se pozornost veřejnosti pozvolna obrací i na tato školská zařízení (24).

Školní klub

Školní kluby nabízejí aktivity spontánní, kluby s pravidelnou činností pracují v rámci zájmových útvarů či pořádají příležitostné akce. Většinou se sem hlásí žáci od 5. ročníku výše, kteří nejsou zapsáni ve školní družině (24). Účastníkem však může být i žák prvního stupně, který není zapsán k docházce do školní družiny. Klub vykonává činnost ve dnech školního vyučování, ale může být otevřen i ve dnech mimo školní vyučování (33).

Školní družina

Je to školské zařízení pro výchovu žáků mimo vyučování (23). Družina má v životě školy zvláštní postavení. Je její součástí, ale děti se v ní neučí jako v hodinách školní výuky. Učí se zde jinak, tak, aby to nepoznaly. Aby si myslely, že si jenom hrají (28). Její činnost probíhá zejména v době od konce vyučování do konce pracovní doby rodičů, ale i před vyučováním (tzv. ranní družina) (6).

Organizuje zájmové vzdělávání pro děti přihlášené k pravidelné denní docházce. Jejimi účastníky jsou především žáci prvního stupně základní školy (23). Ale mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy, pokud nejsou přijati k činnosti klubu. Aby se žáci mohli činnosti zúčastňovat, musejí být přijati k pravidelné denní docházce. Účastníci pravidelné denní docházky se zařazují do oddělení, jedno oddělení se naplňuje nejvýše do počtu 30 účastníků (33).

Mezi nejčastější zájmové činnosti napomáhající osobnostnímu růstu dítěte patří v těchto zařízeních aktivity sportovní, přírodovědné, technické, společenskovední a estetické. K odstranění únavy z vyučování a k odreagování slouží odpočinkové a rekreační činnosti. Ve školních družinách bývá v závěru denního režimu zařazena i příprava na vyučování (7).

Středisko volného času

Činnost střediska se uskutečňuje ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo je zaměřené na konkrétní oblast zájmového vzdělávání. Může poskytovat metodickou, odbornou, ale i materiální pomoc účastníkům zájmového vzdělávání, případně školám i školským zařízením.

Středisko představují 2 typy organizací, je to *dům dětí a mládeže* (uskutečňuje činnost ve více oblastech vzdělávání) a *stanice zájmových činností* (zaměřená na jednu oblast zájmového vzdělávání). Dům dětí a mládeže je školské výchovné zařízení pro výchovu mimo vyučování a má širokou zájmovou působnost (23). Středisko zpravidla vykonává činnost po celý školní rok a to i ve dnech, kdy není školní vyučování (33).

Jsou určena jak pro děti a mládež, tak pro jejich rodiče a širokou veřejnost (6).

1.4.2. Pojem kroužek

Tento pojem je ryze spojován se zájmovou činností (taneční kroužek, čtenářský kroužek, kroužek dovedných rukou apod.). Je zde tedy patrné zaměření na konkrétní zájem o určitou oblast činnosti. Kroužky se objevují především při školských zařízeních pro zájmové vzdělávání (školní družina, školní klub, středisko výchovné péče) (33).

1.4.3. Materiální vybavení

Materiální prostředky výchovy ve volném čase mají odpovídat výchovným záměrům a funkcím konkrétních zařízení. Je nutné brát v úvahu, že v tomto prostředí děti tráví často velkou část svého volného času. Ne příliš vhodné je typicky školské prostředí. Vybavení by mělo připomínat spíše domácí nebo klubové prostředí a mělo by obsahovat vše potřebné pro různé zájmové činnosti. Materiální prostředky musí splňovat hygienické, pedagogicko- psychologické a estetické požadavky (18).

1.5. Mladší školní věk

Je to věk, který se dá vymezit jak časově, tak školní docházkou (23). Jako mladší školní období označujeme zpravidla dobu od 6 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 12 let, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickým projevy (13).

Dítě v tomto věku dochází na první stupeň základní školy (23). Při běžném pohledu na tuto životní etapu můžeme mít dojem, že je to období nezajímavé, ve kterém se toho s osobností dítěte tolik neděje. Změny se nezdají tak převratné jako v útlém a předškolním dětství, ani tak bouřlivé jako v následujícím období dospívání. Také psychoanalýza označila tento věk jako období „latence“. Jde o etapu, kdy je ukončena jedna část psycho-sexuálního vývoje a kdy základní pudová a emoční složka osobnosti dřímá až do začátku pubescence, v níž se opět projeví v plné síle. Mnohé studie však ukazují, že tomu tak není: vývoj pokračuje trvale a plynule a ve všech směrech dosahuje dítě výrazných pokroků, které jsou pro jeho budoucnost často rozhodující (13). V tomto období se do popředí dostává snaha dítěte o výkon ve škole i mimo ni. Dítě soupeří o postavení s ostatními dětmi (25).

Úlohou blízkých osob je přiblížit dítěti vědomí okolního světa, ukazovat mu nejen nové možnosti, tím se rozumí tvorba zájmů, ale i mu odporovat. Dítě tak objevuje partnerský vztah (4). Podle odborníků má i projevování nesouhlasu přínosnější vliv na vývoj dítěte než prostý souhlas (20). Svět školy velmi rozhodujícím způsobem poznamenává dítě v mladším školním věku (13). V případě selhávání ve škole, může být dítě celoživotně postiženo pocitem méněcennosti. Pocit selhání hrozí více u dětí s tělesným, smyslovým či mentálním postižením, a proto je potřeba se těmito dětmi věnovat speciálním přístupem (25).

Podle Eriksona, který se zabývá vývojovými obdobími člověka, je základním konfliktem v tohoto období snaživost versus méněcennost (5).

Mladší školní období je taktéž označováno jako období střízlivého realizmu. Na rozdíl od mladšího dítěte, které ve svém vnímání, jednání a myšlení je dost závislé na vlastních přáních i fantaziích a na rozdíl od adolescenta, který za nejdůležitější považuje

vědět, co je správné, je školák plně zaměřen na to, co je a jak to je. Snaží se pochopit svět a věci v něm, jak „opravdu“ jsou. Je to charakteristický rys školního dítěte a můžeme ho pozorovat v jeho mluvě, kresbách, v písemných projevech, ve čtenářských zájmech i ve hře. Avšak tento realismus mladšího školního dítěte je realismem naivním, je závislý na tom, co se dozví od autorit (rodiče, učitelé), z knih **(13)**. Realistický přístup vede k tomu, že školák akceptuje skutečnost jako danost a o jiných alternativách zatím ani neuvažuje **(31)**.

Pro dítě v tomto období hraje velkou roli i skupina vrstevníků. Potřebuje dostatek příležitostí ke kontaktům s druhými dětmi. Vede to k rozvoji sociálních dovedností, osvojování sociálních rolí i vlastní sexuální identity, avšak je to důležité i z hlediska vývoje sebe pojetí. Proto zejména v tomto věku je nutné případnou nutnou izolaci dítěte co nejvíce omezit na nezbytnou dobu **(25)**.

Vývoj základních schopností a dovedností dítěte je v tomto období poměrně značný a významný, měl by být plynulý. Vývoj pohybových i ostatních schopností je však do určité míry závislý na tělesném růstu. Ten je rovnoměrný, jen na začátku a na konci období je zřetelné růstové zrychlení **(13)**.

Pro optimální vývoj tělesný dítě potřebuje pohybovou aktivitu, která přispívá ke zlepšení koordinace hrubé motoriky. Jsou vhodné i drobné ruční práce, které přispívají ke zlepšení jemné motoriky zejména prstů rukou **(17)**. Motorika se tedy v tomto období velice zlepšuje, s tím souvisí zvyšující se zájem o pohybové aktivity a sportovní výkony, které vyžadují vytrvalost, obratnost a sílu. Děti se zlepšují i při výtvarných činnostech jako je modelování a kreslení. Velice tomu napomáhá i vhodné sociální prostředí, které motivuje a podporuje **(13)**.

Další souvislost spojená s výukou psaní je i tzv. vizomotorická koordinace. Dítě v tomto věku má mít již klidnější, záměrnější a účelnější pohyby a má být schopno aspoň z části ovlivňovat svou pohybovou aktivitu **(35)**.

Další složkou tělesného vývoje, jež se v tomto období soustavně vyvíjí, je smyslové vnímání. Zejména u zrakového a sluchového vnímání pozorujeme výrazné pokroky. Dítě je pozornější, vytrvalejší, všechno podrobně zkoumá, je pečlivé a ve svém vnímání méně závislé na svých okamžitých přáních a potřebách. Nevnímá už věci

v celku, ale prozkoumává je po malých částech, až do detailů. Nevnímá už jen to, co se mu vnucuje, ale i to, na co záměrně dává pozor. Vnímání se tak stává více cílevědomým aktem - pozorováním. Dítě se lépe začíná orientovat v prostoru a čase.

Také řeč, která lidskou činnost řídí a dovoluje další kvalitativně nový rozvoj v celé oblasti chování a prožívání, se výrazně rozvíjí. Ve školním věku se podstatně rozšiřuje slovní zásoba, roste délka a bohatost vět, souvětí jsou stále složitější a celkově postupuje celá větná vazba a i užití gramatických pravidel na vyšší úroveň **(13)**. A to jednak vlivem prostředí, ale i vlivem formálního učení ve škole **(17)**. Také z hlediska vad řeči dochází k jistému vývoji. Například u dětské patlavosti (dyslálie) dochází dle odborníků k vymizení patlavosti až u 60% dětí v mladším školním věku, ať již s pomocí nebo bez pomoci logopedie. U dalších 20% logopedie dokáže řeč dětí podstatně zlepšit, ale u dětí, kde patlání přetrvává hrozí dle Matějčka dvojí nebezpečí – jednak školní a jednak společenské **(14)**.

Rychlý vývoj řeči podporuje rozvoj paměti, která už není tolik závislá na slovních afektech, které v předškolním období nejvíce určují výběr přijímaných událostí a také způsob jejich zpracování. Proto je krátkodobá i dlouhodobá paměť v tomto období stabilnější **(13)**. Vyvíjí se také postupně záměrné zapamatování i logická paměť **(17)**. Zlepšování paměti v mladším školním období je podmíněno jednak větší bohatostí již osvojených znalostí, do nichž se nové znalosti snáze integrují, a díky jejich větší proudnosti jsou i snáze reprodukovatelné. Ve věku 6-7 let začíná dítě využívat strategii opakování, s přibývajícím věkem další strategie učení.

Ve školním věku získává proces učení novou kvalitu hlavně tím, že se mnohem více opírá o řeč a je daleko častěji plánovitý. Dítě se již dovede soustředit současně na více aspektů učební látky a tak roste složitost učení. Dítě si osvojuje v širší míře i obecné postupy učení, tj. „učí se jak se učit“ **(13)**.

Co se týče kognitivního vývoje se logické usuzování stále týká jen konkrétních jevů a věcí a obsahů, které si lze názorně představit. Teprve na počátku dospívání, tedy okolo jedenácti let, je správně se vyvíjející dítě schopno vyvozovat soudy, i když si nedokáže obsah zcela konkrétně představit **(13)**. V uvažování a chápání se začíná

projevovat analyticko – syntetická činnost, dítě si začíná všimnout podobností a rozdílů, je schopno vnímat jednotlivosti a vnímat vztahy mezi nimi (35).

Stále tedy v myšlení převažuje konkrétní a názorné uvažování. Souvislé soustředění je možné maximálně po dobu 20 minut. Únava postupuje rychleji než u starších dětí, ale síly se obnovují rychle (6).

Je důležité, zmínit se i o emočním vývoji a socializaci. Vstup dítěte do školy výrazně ovlivňuje a prohlubuje úroveň socializace dítěte. Je to zejména tím, že na dítě působí už nejen rodiče, ale i přítomnost mnoha významných osob, zejména učitelů, vychovatelů a spolužáků (13). Škola je totiž místem, kde se kromě získávání nových informací a vědomostí, odehrává společenský život. Dítě zde tráví mnoho hodin denně, proto je logické, že společensky vospívá (14). Řada psychologů rovněž považuje rodičovskou aktivitu a školní socializaci dětí za jednu z klíčových podmínek jejich školní úspěšnosti (29).

Dítě v mladším školním věku má být již schopné trávit více času samostatně bez rodiny, má snést oddálení svých přání, případně unést i svou prohru (35).

Sociální reaktivita na ostatní děti má jiný ráz než reakce na dospělé, hlavně proto, že dítě si je se svým vrstevníkem blízké svými vlastnostmi, zájmy a postavením ve společnosti. Proto se ve skupině dětí učí důležitým sociálním reakcím jako je soutěživost, spolupráce, pomoc druhým. Dochází také k získávání si společenských pozic, k utváření dominance i podřízenosti (13). Ve školním věku se výrazně rozvíjí i sebekontrola a další autoregulační mechanismy volního charakteru (31). Je také zatím málo rozvinut soucit, naopak vyvíjejí se vyšší city, jako je cit estetický, intelektuální, morální (17). Ale morální hodnoty ještě nejsou plně vytvořené. I svědomí se teprve formuje. Motivací pro dodržování pravidel jsou odměny a tresty (6).

2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1. Cíl práce

Za cíl mé bakalářské práce jsem si stanovila porovnat nabídku zájmových činností pro děti mladšího školního věku v málotřídních školách s nabídkou ve školách plně organizovaných. K výzkumu této oblasti jsem zvolila okres Český Krumlov. Zároveň jsem chtěla upozornit na problematiku málotřídních škol.

2.2. Dílčí cíle

Dílčí cíl 1: Zmapování nabídky zájmových činností pro děti mladšího školního věku v málotřídních školách v okrese Český Krumlov.

Dílčí cíl 2: Zmapování nabídky zájmových činností pro děti mladšího školního věku v plně organizovaných školách v okrese Český Krumlov.

2.3. Hypotéza

Předpokládám, že širší nabídka zájmových činností pro děti mladšího školního věku bude ve školách málotřídních.

3. METODIKA

3.1. Použitá metoda

K získání informací k stanovené problematice jsem využila metodu dotazování. Techniky této metody byly zvoleny dvě a to řízený rozhovor s řediteli základních škol a dotazník určený dětem.

Rozhovor je tradiční, dlouho používanou technikou. Je to taková technika terénního sběru informací, při které jsou potřebné informace od zkoumaných osob získávány prostřednictvím záměrně cílených otázek kladených respondentovi. Tedy vyžadované informace jsou získávány v přímé interakci s respondentem, tzv. „face to face“ anebo telefonicky (11). Byly zvoleny obě varianty, tedy s některými řediteli škol jsem hovořila osobně a v případě špatné dopravní dostupnosti některé ze škol jsem zvolila rozhovor telefonický. Avšak snažila jsem se upřednostnit variantu osobního setkání, jelikož to působí věrohodněji a příjemněji pro obě strany, tedy jak pro respondenta, tak pro tazatele. Využití rozhovoru má svá specifika, některá z nich uvedu, jelikož jich muselo být využito při výzkumu. Je vhodné omezit trvání rozhovoru na vhodnou míru (v mém případě bylo trvání rozhovoru přibližně 15 minut) a koncipovat jej jako přirozený, nenásilný dialog. Řízený rozhovor obsahoval patnáct otázek.

Předem byli respondenti seznámeni s problematikou, kterou se výzkum zabývá, aby byl objasněn smysl rozhovoru. U řízeného rozhovoru se odpovědi na předem stanovené otázky zaznamenávají na záznamový arch (3).

Dotazník je výzkumný a diagnostický prostředek k shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek sestavených podle určitých kritérií, předkládaný v písemné podobě (23). Na dotazník respondent odpovídá písemně na otázky v tištěném formuláři (1). Dotazník je nejpoužívanější prostředek ke sběru informací. Vlastní dotazník by měl mít danou formální úpravu - úvodní formuli, která obsahuje oslovení, představení se respondentovi a zdůvodnění výzkumu. Jelikož dotazník má obsahově respondenta spíše přitahovat, nežli odpuzovat, jak říká Kozlová (12). Zvolila jsem velice jednoduchou formu dotazníku. Při koncipování dotazníku jsem

musela přihlídnout k několika faktorům. Hlavním a určujícím faktorem byl věk respondentů, tedy mladší školní věk. Vzhledem k tomuto faktoru jsem sestavila dotazník pouze o pěti otázkách, které pro mne byly nejdůležitější a určující cíl mého výzkumu. I odborná literatura dává důraz na to, aby dotazník obsahoval otázky jasné, zřetelné, jednoznačné tak, aby bylo možné pravdivé odpovědi bez dlouhého rozmyšlení, bez obtíží.

Dotazník byl anonymní. Určující nebyly identifikační znaky, jako je pohlaví či věk respondenta ani jiné další, proto se ani do dotazníku nemusely uvádět. Navíc, jak říká Kozlová, zvolením varianty anonymního dotazníku se lépe docílí získání kvalitnějších údajů, zvýší se návratnost a splní se také významná profesní etika (12).

Pro kontrolu získaných informací byla zvolena metoda *analýzy dat*, technika sekundární analýzy dat. Analýza dokumentů je podle Kozlové analýza jakýchkoliv dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu (12).

To znamená, že jsem nahlédla do dokumentace škol, kde je uvedena zájmová činnost. Tyto dokumenty jsem si vyžádala u ředitelů škol při mé osobní návštěvě.

3.2. Charakteristika výzkumného souboru

Aby mohl začít s výzkum, muselo se nejprve zjistit, kolik je základních škol v okrese Český Krumlov a které z toho jsou málotřídní. K tomu potřebné informace byly získány na Městském úřadě v Českém Krumlově, odboru školství, sociálních věcí a zdravotnictví. E-mailem mi byl zaslán seznam základních škol nacházejících se na okrese Český Krumlov s vyznačenými školami málotřídního typu.

V okrese Český Krumlov je v současné době 20 základních škol. Z toho 8 škol je málotřídního typu. Ve výzkumu je tedy porovnáváno všech 8 málotřídních škol se stejným počtem škol úplných, aby byl poměr stejný. Celkem tedy 16 základních škol.

Řízený rozhovor byl veden s 16 řediteli škol. Z toho s 10 osobně a s 6 telefonicky (vzhledem k velké dopravní náročnosti).

Při části výzkumu, který se prováděl pomocí dotazníku bylo nutné znát velikost základního souboru a z toho určit velikost reprezentativního vzorku. Jako dostatečně velký reprezentativní vzorek se doporučuje alespoň 10% ze základního souboru (27). Celkový počet žáků prvního stupně na všech zkoumaných školách činil 1407 žáků. Jako reprezentativní skupina žáků prvního stupně základních škol bylo vybráno náhodným výběrem celkem 300 žáků, kterým byly rozdány dotazníky.

Vrátilo se 229 dotazníků, to je 76 % návratnost. Jde o poměrně vysokou návratnost, což není u dotazníku obvyklé. Běžně se návratnost dotazníků pohybuje okolo 20 – 30 % (3). V mém případě tento jev způsoben tím, že jsem byla přítomna u vyplňování a po vyplnění jsem si dotazníky opět osobně vybrala. Ve školách, kam mi dopravní dostupnost neumožnila se dostavit osobně, mi bylo umožněno zaslat dotazníky emailem a poté vyplněné poštou zpět. Vyřazeny byly nevyplněné či špatně vyplněné dotazníky.

Dotazníkové šetření spolu s šetřením pomocí řízených rozhovorů probíhalo v březnu 2007.

Pro zpracování dat jsem použila sloupcové grafy a tabulky. Výsledky uvádím v procentech a pokud je to vhodné pro lepší přehlednost, tak i v absolutních číslech.

4. VÝSLEDKY

4.1. Výsledky řízeného rozhovoru

Řízeným rozhovorem jsem oslovila 16 ředitelů základních škol v okrese Český Krumlov. Z toho 8 bylo ředitelů málotřídních škol a 8 plně organizovaných škol. Řízený rozhovor obsahoval 15 otázek. Grafy a tabulky vždy zobrazují oba typy základních škol zvlášť pro lepší přehlednost a možnost porovnání.

Tabulka 1: POČTY ŽÁKŮ, TŘÍD, ROČNÍKŮ. (v absolut.č.)
(k otázkám 1,2,3)

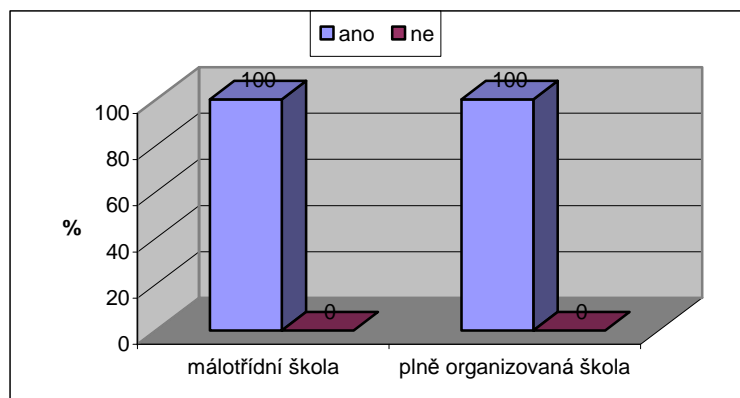
	Málotřídní škola				Plně organizovaná škola		
	Žáci 1.st.	třídy	ročníky		Žáci 1.st.	třídy	Ročníky
A	46	3	5	1	338	15	5
B	46	3	5	2	200	10	5
C	29	3	4	3	195	10	5
D	15	1	4	4	90	5	5
E	33	2	4	5	89	5	5
F	24	2	5	6	54	5	5
G	29	2	5	7	130	6	5
H	30	2	5	8	59	5	5

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 1 zobrazuje počty žáků prvního stupně (1.sloupec), počet tříd na prvním stupni (2.sloupec) a počet ročníků na 1. stupni (3.sloupec) ve zkoumaných základních školách. Velká písmena (A až H) značí jednotlivé málotřídní školy, čísla (1 až 8) jsou označeny školy plně organizované.

Graf 1: ŠKOLNÍ DRUŽINA. (v %)

(k otázce 4)

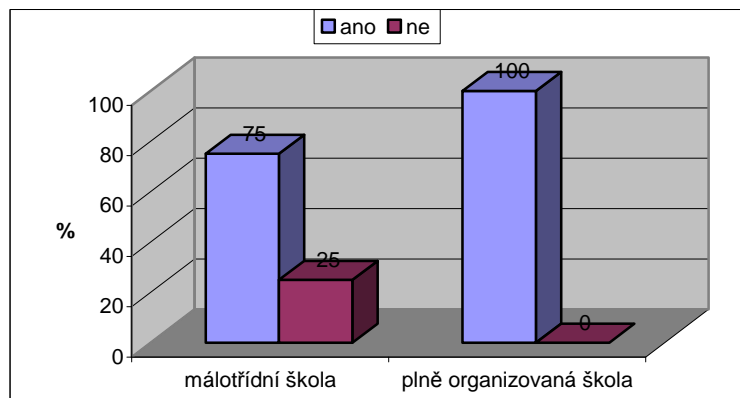

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 1 zobrazuje, že všechny zkoumané základní školy provozují školní družinu.

Graf 2: ŠKOLNÍ DRUŽINA V RANNÍCH HODINÁCH. (v %)

(k otázce 5)

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu 2 vidíme, že v málotřídních školách je školní družina otevřena v ranních hodinách v šesti školách (75%), narozdíl od plně organizovaných škol, kde je školní družina v ranních hodinách otevřena ve všech osmi zkoumaných školách (100%).

Tabulka 2: ŠKOLNÍ DRUŽINA - POČET HODIN DENNĚ. (v absolut.č.)
(k otázce 6)

Málotřídní škola		Plně organizovaná škola	
A	5 h	1	7 h
B	3 h 20 min.	2	5 h 30 min.
C	5 h	3	6 h
D	5 h	4	5 h 45 min.
E	4 h 15 min.	5	5 h 25 min.
F	5 h 5 min.	6	5 h 30 min.
G	3 h 30 min.	7	5 h 45 min.
H	1 h 30 min.	8	5 h
CELKEM	32 h 40 min.	CELKEM	45 h 55 min.
PRŮMĚR	4 h 5 min.	PRŮMĚR	5 h 44 min.

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce 2 vidíme rozdíl mezi počtem hodin , kdy je otevřená školní družina v málotřídních školách a ve školách plně organizovaných. Jde o počet hodin za den. Plně organizované školy mají školní družinu otevřeny déle než málotřídní školy. V průměru o 1 hodinu 39 minut.

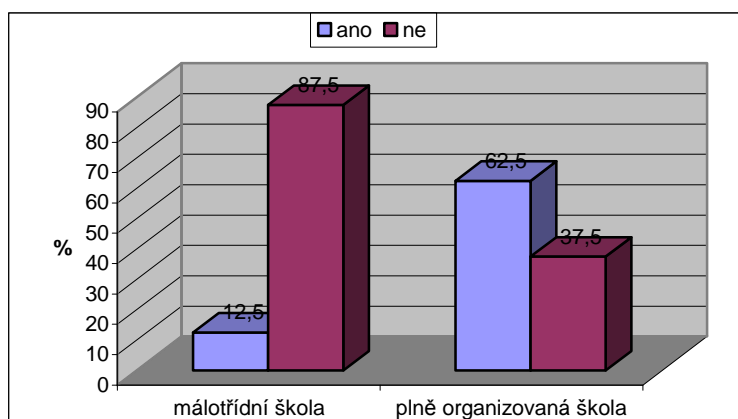
Tabulka 3: NÁVŠTĚVNOST ŠKOLNÍ DRUŽINY. (v % a absolutních číslech)
(k otázce 7)

Málotřídní škola			Plně organizovaná škola		
Navštěvuje	Počet dětí	% z celk.	Navštěvuje	Počet dětí	% z celk.
A	27	58,7	1	90	26,6
B	26	56,5	2	80	40
C	23	79,3	3	72	36,9
D	8	53	4	45	50
E	33	90,9	5	37	41,6
F	20	83,3	6	50	92,6
G	14	48,3	7	66	50,7
H	26	86,7	8	50	84,7
∑ družina	177	70,2	∑ družina	490	42,4
∑ I.stupeň	252		∑ I.stupeň	1155	
NÁVŠTĚVNOST NA OBOU TYPECH ŠKOL CELKEM : 47,4 %					

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.3 nám ukazuje, jak je navštěvovaná školní družina. Můžeme porovnat návštěvnost družiny v málotřídních školách, kde z celkového počtu 252 žáků ji navštěvuje 177 žáků (70,2%) s návštěvností ve školách plně organizovaných, kde družinu navštěvuje 490 žáků (42,4%) z celkového počtu 1155 žáků na prvním stupni. Pokud chceme vědět návštěvnost družiny celkem v obou typech škol dohromady, podíváme se do posledního řádku tabulky, kde je uvedeno, že návštěvnost na obou typech škol celkem je 47,4%, což představuje 667 žáků z celkového počtu 1407 žáků prvního stupně obou typů základních škol.

Graf 3: NABÍDKA ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ ŠKOLNÍ DRUŽINOU. (v %)
(k otázce 8)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 3 znázorňuje, kolik škol odpovědělo kladně na otázku č.8, zda školní družina nabízí zájmové kroužky. Z málotřídních škol byla 1 kladná odpověď (12,5%), proti tomu plně organizované školy odpověděly kladně v 6 případech (62,5%). Přičemž 100% je vždy 8 škol (8 málotřídních a 8 plně organizovaných).

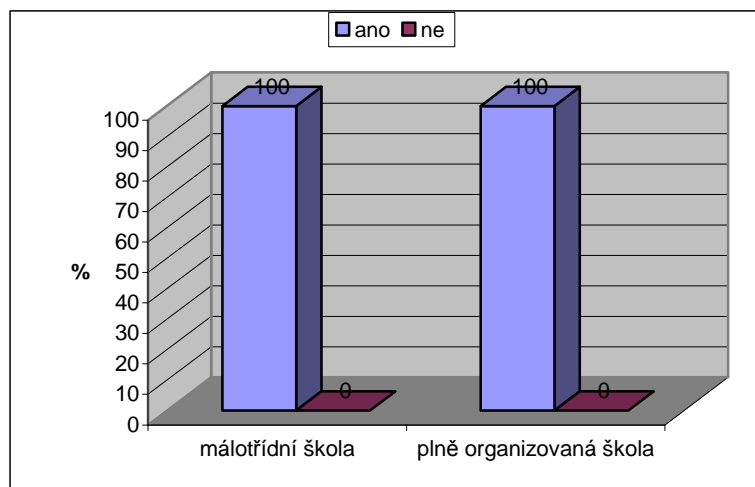
Tabulka 4: ZÁJMOVÉ KROUŽKY NABÍZENÉ DRUŽINOU. (v absolut.číslech)
(k otázce 8)

Zájmové kroužky v družině	Málotřídní škola	Plně organizovaná škola
společenskovední	0	1
pracovnětechnické	0	5
přírodovědné	0	1
estetickovýchovné	0	3
tělovýchovné	1	6
sebeobslužné	0	0
CELKEM	1	16

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 4 zobrazuje jaké zájmové kroužky nejčastěji školní družina nabízí a jaká je jejich četnost v obou typech škol. Vidíme, že v plně organizovaných školách nabízí družina o 15 kroužků více než v málotřídních školách. Nejvíce jsou nabízeny tělovýchovné kroužky.

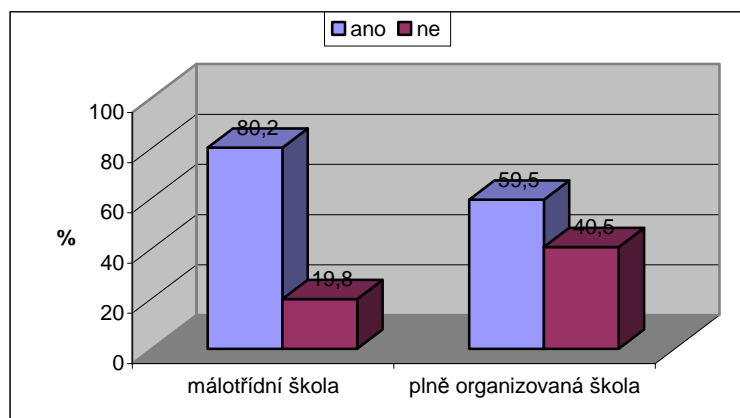
Graf 4: NABÍDKA ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ. (v %) (k otázce 9)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4 znázorňuje, že všechny zkoumané základní školy nabízejí zájmové kroužky. Tedy, že odpověděly kladně na otázku č.9 v obou případech.

Graf 5: ŽÁCI NAVŠTĚVUJÍCÍ ZÁJMOVÉ KROUŽKY VE ŠKOLE. (v %) (k otázce 12)

Zdroj: vlastní výzkum

Jak vidíme v grafu 5, v málotřídních školách navštěvuje zájmové kroužky 202 žáků (80,2%) z celkového počtu 252 žáků. V plně organizovaných školách je návštěvnost nižší, je to 687 žáků (59,5%) z celkového počtu 1155 žáků prvního stupně.

Tabulka 5: ŽÁCI NEDOCHÁZEJÍCÍ DO ŽÁDNÉHO ZÁJMOVÉHO KROUŽKU VE ŠKOLE. (v %)
(k otázce 12)

	Málotřídní škola		Plně organizovaná škola
A	21,7	1	30
B	32,6	2	32,5
C	3,4	3	29,4
D	20	4	74,2
E	15,2	5	87,6
F	0	6	27,8
G	20,7	7	65,3
H	33,3	8	0
CELKEM	19,8	CELKEM	40,5

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5 označuje žáky, kteří nedocházejí do žádného zájmového kroužku. V málotřídních školách to činí 50 žáků (19,8%) z celkového počtu 252 žáků a v plně organizovaných školách 468 žáků (40,5%) z celkového počtu 1155 žáků na prvním stupni.

Tabulka 6: NABÍDKA ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ VE ZKOUMANÝCH ŠKOLÁCH. (v absolut. číslech)
(k otázce 10)

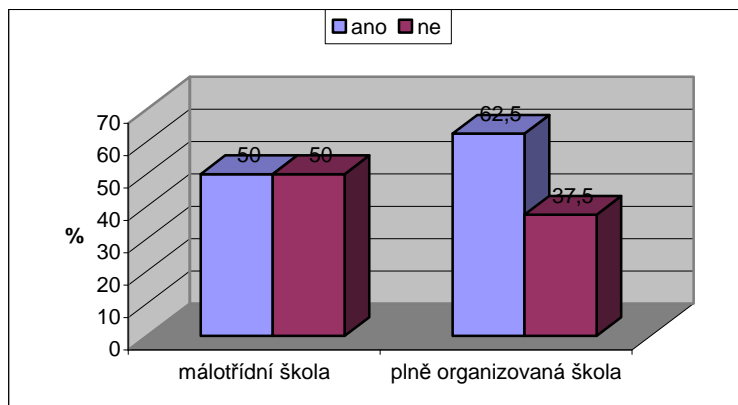
Zájmové kroužky (celkem)	Málotřídní školy	Plně organizované školy
společenskovědní	7	10
pracovně-technické	10	12
přírodovědné	2	8
estetickovýchovné	5	5
tělovýchovné	15	19
sebeobslužné	0	0
CELKEM	39	54

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledky v tabulce 5 znázorňují celkový počet zájmových kroužků nabízených na 1. stupni základních škol. V tomto celkovém počtu je zahrnut i počet nabízených kroužků v družině. Jak zde vidíme, největší je nabídka tělovýchovných kroužků, po ní následují pracovnětechnické kroužky. Dále jsou to společenskovědní kroužky. Nejméně jsou v nabídce kroužky přírodovědné. Vůbec se nevyskytuje nabídka sebeobslužných kroužků.

Graf 6: NABÍDKA ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ ZAJIŠŤOVANÝCH JINÝMI ORGANIZACEMI NEŽ ŠKOLOU. (v %)

(k otázce 11)

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu 6 vidíme, že ve 4 (50%) málotřídních školách z 8 je nabízena zájmová činnost i jinými organizacemi než pouze školou, v plně organizovaných školách z celkového počtu 8 škol je to v 5 školách (62,5%).

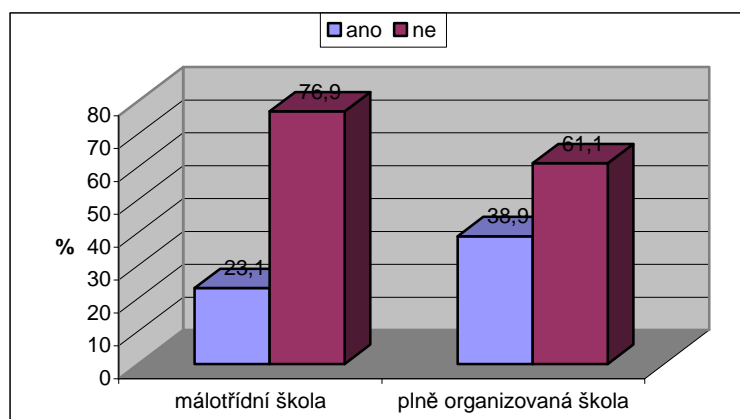
Tabulka 6: JINÉ ORGANIZACE ZAJIŠŤUJÍCÍ ZÁJMOVÉ KROUŽKY.

(k otázce 11)

Jiné organizace zajišťující zájmové kroužky
Dům dětí a mládeže český Krumlov
Česká Obec Sokolská
Hudba (soukromá firma)
Lipno servis s.r.o.
Junák – svaz skautů a skautek ČR
Pionýr
Český rybářský svaz
Hasičský sbor
Lidová škola umění
Fotbalový svaz
Český badmintonový svaz

Zdroj: vlastní výzkum

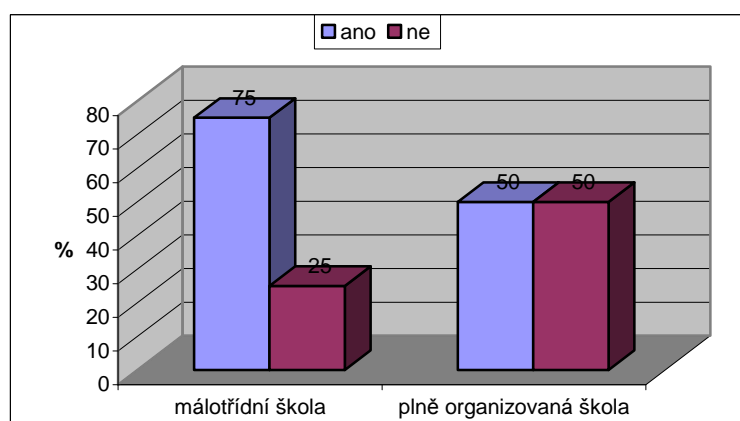
Graf 7: FINANČNÍ ÚHRADA ZA ZÁJMOVÉ KROUŽKY
(k otázce 13)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 13 odpověděli kladně z celkového počtu 8 ředitelů málotřídnic škol 2 ředitelé (23,1%) a ze stejného celkového počtu ředitelů plně organizovaných škol 3 ředitelé (38,9). To znamená, že z větší části účast na zájmových kroužcích není finančně vázaná.

Graf 8: PODÍL NEPEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ NA ZÁJMOVÝCH KROUŽKÁCH. (v %)
(k otázce 14)

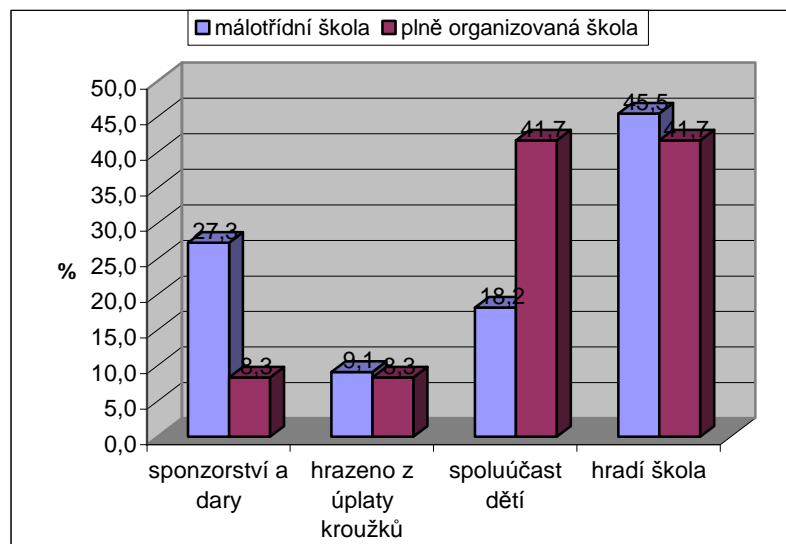
Zdroj: vlastní výzkum

Graf 8 zobrazuje, že větší podíl nepedagogických pracovníků v zájmových kroužcích je v málotřídni škole větší, (75%) uvedlo kladnou odpověď, zatím co na plně organizované škole je situace vyrovnaná.

Graf 9: ZABEZPEČÍ MATERIÁLNÍHO VYBAVENÍ ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ.

(v %)

(k otázce 15)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 9 porovnává, jakým způsobem je zabezpečováno materiální vybavení zájmových kroužků. V málotřídniích školách nejvíce hradí škola, poté je poměrně velké využití sponzorství a darů. Již menší je spoluúčast dětí a nejméně se využívá plná úhrada z úplaty kroužků. Narozdíl od školy plně organizované, kde je vyrovnaný podíl mezi hrazením školy a spoluúčastí dětí. Poměrně málo se zde využívá sponzorství a darů a nejméně hrazení z úplaty za kroužek.

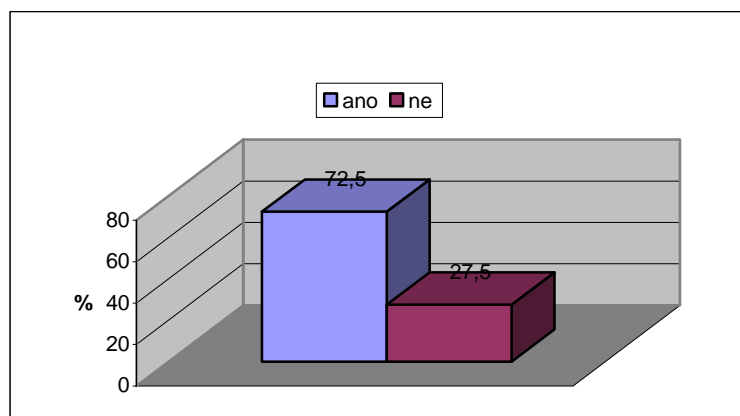
4.2. Výsledky dotazníku

Dotazníkem jsem oslovila 300 respondentů v 16 základních školách (žáků 1.stupně). Ke zpracování jsem měla k dispozici 229 dotazníků. To je 76% návratnost. Po kontrole mechanické i logické správnosti jsem vyhodnotila jednotlivé výsledky výzkumu, které jsou uvedené v následujících grafech a tabulkách.

Graf 1: VYUŽÍVÁNÍ ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ NABÍZENÝCH ŠKOLOU.

(v %)

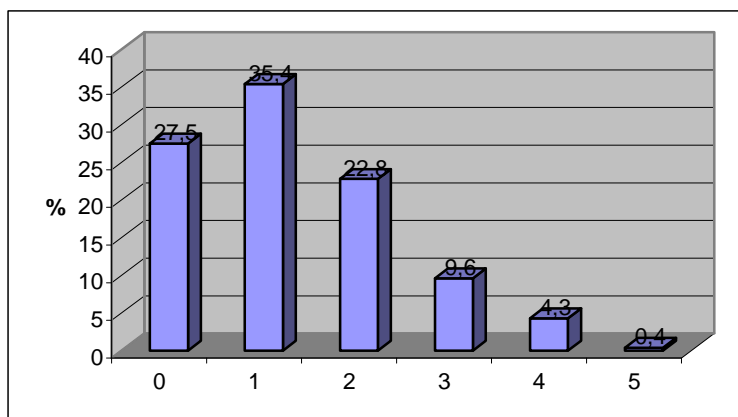
(k otázce 1)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 1 zobrazuje počet žáků navštěvujících ve škole zájmový kroužek a počet žáků, kteří nenavštěvují žádný zájmový kroužek. Výsledky jsou uvedeny v procentech. Jak vidíme v grafu, 166 žáků (72,5%) navštěvuje zájmový kroužek a 63 žáků (27,5%) nenavštěvuje žádný zájmový kroužek. Přičemž 100% je 229 žáků.

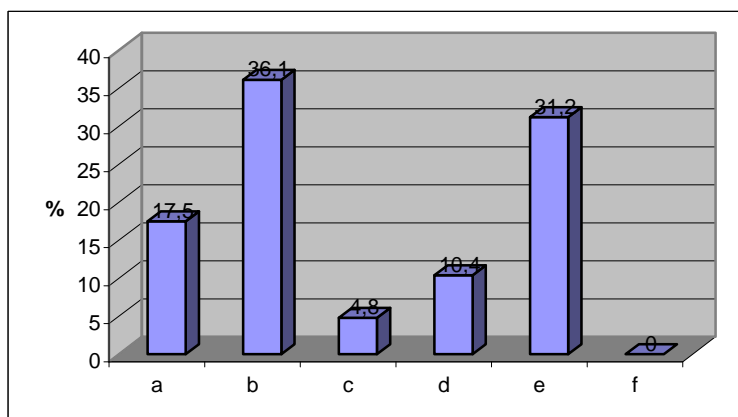
Graf 2: NÁVŠTĚVNOST KROUŽKŮ ŽÁKY. (v %)
(k otázce 1)

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 229 žáků (100%) nedochází do žádného zájmového kroužku 63 žáků (27,5%), jeden kroužek navštěvuje 81 žáků (35,4%), dva kroužky 52 žáků (22,8%), 3 kroužky 22 žáků (9,6%), 4 kroužky 10 žáků (4,3%) a 5 zájmových kroužků navštěvuje 1 žák (0,4%). (Graf 2)

Graf 3: NEJČASTĚJI NAVŠTĚVOVANÉ KROUŽKY. (v %)
(k otázce 1)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 3 ukazuje nejčastěji navštěvované kroužky. Písmeno „a“ označuje společenskovední kroužky. Tento typ zájmových kroužků představovalo 47 odpovědí (17,5%). Písmeno „b“- pracovnítechnické kroužky - se vyskytují v 97 odpovědích

(36,1%), „c“ - přírodovědné kroužky - se vyskytují v 13 odpovědích (4,8%), „d“ - estetickovýchovné se vyskytují ve 28 odpovědích (10,4%), „e“ - tělovýchovné se vyskytují v 84 odpovědích (31,2%) a „f“, označující sebeobslužné zájmové kroužky, se vyskytuje v 0 odpovědích (0%). 100% bylo 269 odpovědí.

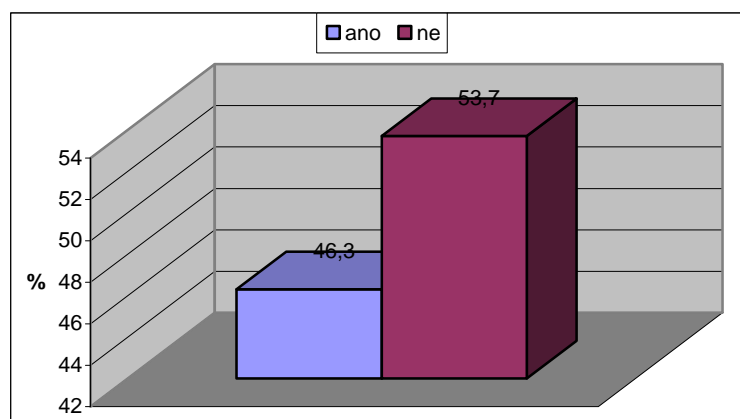
Tabulka 1: NEJČASTĚJI VYUŽÍVANÉ DRUHY ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ.
(v % a absolutních číslech)
(k otázce 1)

Zájmový kroužek	Počet odpovědí	%
Výpočetní technika (PC)	59	21,5
Cizí jazyk	38	13,9
Výtvarný kroužek	34	12,4
Sportovní kroužek	33	12,0
Míčové hry	31	11,3
Aerobic	11	4,0
Zdravotnický kroužek	9	3,3
Kroužek čtení	6	2,2
Dramatický kroužek	6	2,2
Ostatní	47	17,2
CELKEM	274	100

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 1 zobrazuje nejčastěji navštěvované zájmové kroužky. Tyto zájmové kroužky respondenti nejčastěji uváděli v otázce číslo 1. V tabulce vidíme, že nejvíce děti navštěvují kroužky výpočetní techniky (PC), dále cizí jazyky, výtvarné a sportovní kroužky.

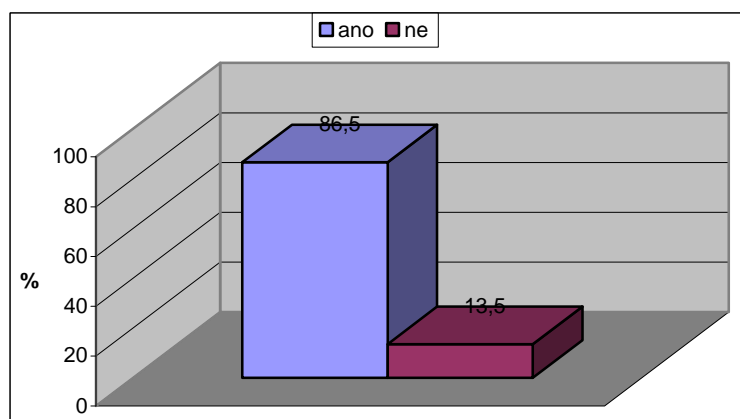
Graf 4: NÁVŠTĚVNOST ŠKOLNÍ DRUŽINY. (v %)
(k otázce 2)

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 229 žáků školní družinu navštěvuje 106 žáků (46,3%). 123 žáků (53,7%) uvedlo, že školní družinu nenavštěvuje. (Graf 4)

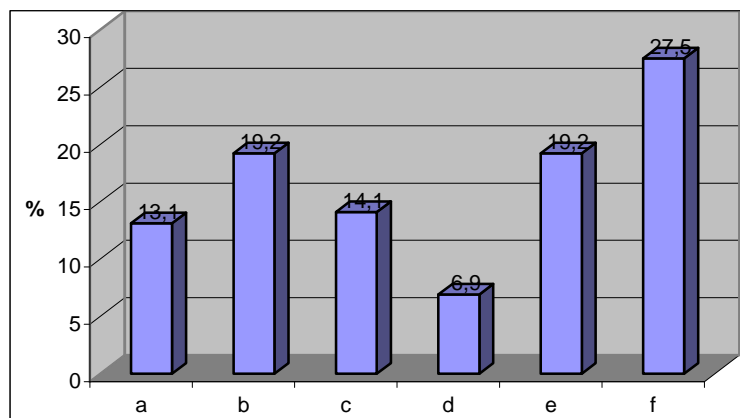
Graf 5: SPOKOJENOST SE ZÁJMOVÝMI KROUŽKY. (v %)
(k otázce)

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 229 respondentů (100%) uvedlo 198 (86,5%), že je spokojeno se zájmovým kroužkem a 31 (13,5%) respondentů uvedlo, že není spokojeno. (Graf 5)

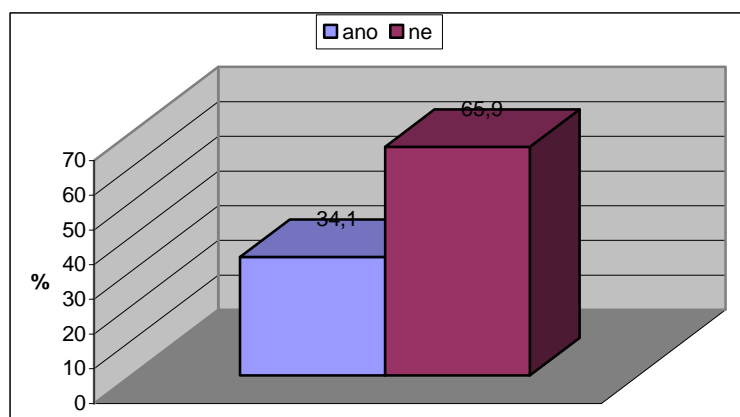
Graf 6: DŮVOD NÁVŠTĚVY ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ. (v %)
(k otázce 4)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 6 zobrazuje důvody navštěvování zájmových kroužků. Nejčastěji respondenti uváděli variantu „f“ („Baví mě to.“) a to ve 135 odpovědích (27,5%). Druhá nejčastější odpověď byla varianta „b“ („Mám tam kamarády.“) a „e“ (Je důležité, abych v životě něco uměl/a,“) a to obě shodně v 94 odpovědích (19,2%). Dále byla uváděna varianta „c“ („Je to lepší než být doma.“) s 69 odpověďmi (14,1%) a varianta „a“ („Je zajímavý, dozvím se nové informace.“) s 64 odpověďmi (13,1%). Nejméně často se vyskytovala varianta „d“ („Chtějí to rodiče.“) se 34 odpověďmi (6,9%). Celkový počet odpovědí byl 490. V této otázce mohl každý označit libovolný počet variant.

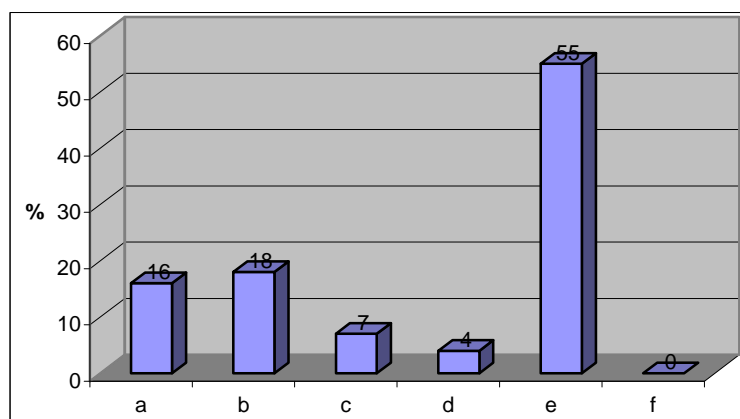
Graf 7: POSTRÁDÁNÍ ZÁJMOVÉHO KROUŽKU. (v %)
(k otázce 5)

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 229 respondentů (100%) si 78 respondentů (34,1%) myslí, že ve škole chybí zájmový kroužek a 151 respondentů (65,9%) si myslí, že ve škole zájmový kroužek nechybí. (Graf 7)

Graf 8: POSTRÁDÁNÍ ZÁJMOVÉHO KROUŽKU – ROZDĚLENÍ DLE TYPU.
(v %)
(k otázce 5)

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 100 odpovědí nejvíce patřilo tělovýchovným zájmovým kroužkům („e“) s 55 odpověďmi (55%). Jako druhé nejvíce postrádané jsou pracovní technické kroužky („b“) s 18 odpověďmi (18%). Na třetím místě byly uváděny společenskovední kroužky („a“) s 16 odpověďmi (16%), na čtvrtém přírodovědné

kroužky („c“) se 7 odpověďmi (7%), dále pak estetickovýchovné („d“) s 4 odpověďmi (4%). Vůbec respondenti nepostrádají sebeobslužné zájmové kroužky („f“). (Graf 8)

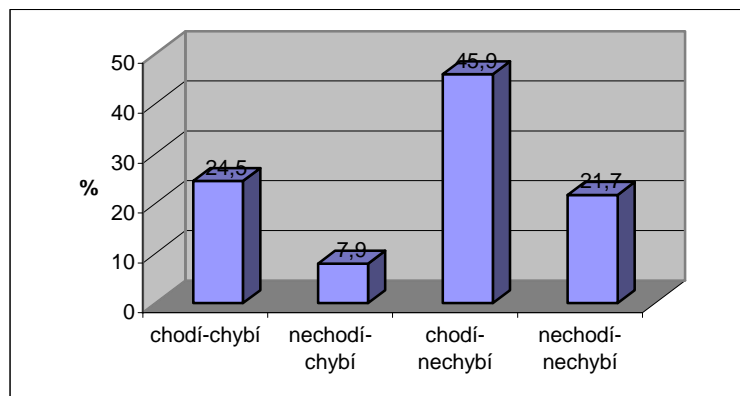
Tabulka 2: NEJČASTĚJI POSTRÁDANÉ ZÁJMOVÉ KROUŽKY.
(v % a absolutních číslech)
(k otázce 5)

Zájmový kroužek	Počet odpovědí	%
Fotbal	10	10
Sportovní kroužek	9	9
Cizí jazyk	8	8
Výtvarný kroužek	6	6
Bojové sporty	6	6
Hokej	5	5
Keramika	5	5
Chovatelství	3	3
Modelářství	3	3
Ostatní	44	44
CELKEM	100	100

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 2 znázorňuje, jaké kroužky jsou nejvíce postrádané. Tabulka znázorňuje výčet nejčastějších odpovědí. Celkový počet odpovědí byl 100 (100%). Je zřejmé, že respondenti by rádi na své škole měli fotbal (10%), sportovní kroužek (9%), cizí jazyk (8%), výtvarný kroužek (6%), bojové sporty (6%), dále pak hokej (5%), keramiku (5%), chovatelství (3%) a modelářství (3%). Dále byly odpovědi velmi individuální, a proto jsem je zařadila do složky ostatní (44%).

Graf 9: SOUVISLOST NAVŠTĚVOVÁNÍ ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ S JEJICH POSTRÁDÁNÍM. (v %)
(k otázce 1 a 5)

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu 9 je zpracována souvislost mezi navštěvováním zájmového kroužku a postrádáním zájmového kroužku. Z celkového počtu 229 respondentů (100%) bylo nejvíce těch, kteří navštěvují zájmový kroužek a již jim žádný jiný nechybí - 105 (45,9%), dále pak 56 (24,5%) těch, kteří také navštěvují nějaký zájmový kroužek, ale přesto ještě nějaký postrádají. Z těch, kteří zájmový kroužek nenavštěvují, 50 respondentů (21,7%) uvedlo, že jim ani žádný kroužek nechybí a 18 respondentů (7,9%) nějaký kroužek postrádá.

5. DISKUZE

Za cíl mé bakalářské práce jsem si stanovila porovnat nabídku zájmových činností pro děti mladšího školního věku v málotřídních školách s nabídkou ve školách plně organizovaných. K výzkumu této oblasti jsem zvolila okres Český Krumlov. Zároveň jsem chtěla upozornit na problematiku málotřídních škol.

Hypotéza byla stanovena takto: „Předpokládám, že širší nabídka zájmových činností pro děti mladšího školního věku bude ve školách málotřídních“. Výzkumem dané oblasti se *hypotéza nepotvrdila*. Avšak ukázalo se mnoho jiných zajímavých aspektů, které problematiku prohlubují. Výsledky totiž ukazují, že není možné nabídku zájmových činností posuzovat pouze co do kvantity, ale je důležitá i kvalita a propojenost jednotlivých sfér. Problematiku rozeberu v následujících odstavcích podrobněji.

Měla jsem k dispozici 2 druhy získaných informací. A to informace od ředitelů základních škol a informace od žáků. S řediteli základních škol jsem vedla řízený rozhovor, který obsahoval 15 otázek. Pro žáky jsem sestavila jednoduchý dotazník o 5 otázkách. Výzkum jsem zaměřila na porovnání rozdílů výsledků řízených rozhovorů vedených s řediteli málotřídních škol s plně organizovanými školami.

Nyní k výsledkům řízených rozhovorů. V prvních třech otázkách jsem zjišťovala počty dětí prvního stupně, počty tříd a ročníků. Chtěla jsem tímto potvrdit, že, jak uvádí Walterová a Mareš, v případě zvláště malého počtu dětí lze zřízovat málotřídní školy, v nichž jsou třídy tvořeny dvěma nebo více (v krajním případě jednotřídky všemi pěti) ročníky prvního stupně. Je to škola, v níž jsou žáci dvou či více ročníků vyučováni ve společné učebně. Základní škola 1. stupně je považována za málotřídní, pokud jsou alespoň v jedné její třídě společně vyučováni žáci více ročníků. (23). Výsledky to potvrdily. Čtvrtou otázkou jsem zjišťovala, zda ve zkoumaných školách funguje školní družina. Ta funguje ve všech zkoumaných školách. Rozdílnost byla v tom, zda školní družina funguje i v ranních hodinách. Výsledkem bylo, že v ranních hodinách převažuje fungování družiny v plně organizovaných školách a důsledkem toho je i výsledek, že školní družiny v těchto školách fungují, co do počtu hodin za den, déle a to o 1 hodinu

39 minut. Avšak proti tomu stojí návštěvnost družiny, kde v málotřídních školách ji navštěvuje 70,2% žáků a v plně organizovaných školách jen 42,4%. Jde o opravdu velký rozdíl a je to otázka k zamyšlení. Můj názor je, že málotřídní školy mají lépe zpracovanou efektivitu práce a žádná hodina není nadbytečná. Nemohou si dovolit plýtvat časem, jelikož každá hodina navíc stojí peníze. A jak jsem již uvedla, málotřídní školy se často potýkají s nedostatkem finančních prostředků. Navíc v málotřídní škole je lepší přehled o potřebách žáků, je lepší spolupráce. Dále jsem zjišťovala, zda školní družina nabízí zájmové kroužky. Výsledek byl u obou typů základních škol opět velmi rozdílný. Plně organizované školy mají v nabídce školních družin šestnáct kroužků, málotřídní pouze jeden. Tento rozdíl se poté odrazil ve výsledcích otázky, kolik zájmových kroužků nabízejí zkoumané školy. Tato otázka nerozlišovala počet nabízených kroužků družinou a pouze školou, ale šlo o nabízené kroužky celkem. Pro plně organizované školy byl výsledek lepší a to 54 kroužků. V málotřídní škole byl výsledek 39 nabízených kroužků. Ovšem, když se zamyslíme, vyplyne nám, že jde o rozdíl 15 kroužků. A to nás po logické úvaze dovede k 15 kroužkům, o které více nabízí plně organizované školy v rámci školních družin. Pokud se nad tím hlouběji zamyslím, vyplyne mi otázka, proč plně organizované školy nabízejí zájmové kroužky v družině a málotřídky téměř ne? Odpověď by mohla být v personálním zabezpečení. Málotřídní školy mají ve většině případů pouze jednu vychovatelku v družině, narozdíl od plně organizovaných škol, které disponují více vychovateli. Další zajímavý výsledek, který je v podstatě shodný s problémem s využíváním školní družiny, je návštěvnost zájmových kroužků. Výzkum ukázal, že návštěvnost nabízených kroužků v málotřídkách je 80,2%, narozdíl od plně organizovaných škol, kde je 59,5%. Opět zde můžeme diskutovat o lepší efektivnosti práce. Z další zkoumané oblasti vyplynulo, že nejvíce nabízených kroužků je s pracovní technickým a sportovním zaměřením. Je to příznivý výsledek, jelikož výsledky dotazníku pro žáky potvrdily, že pokud jim nějaký kroužek chybí, pak je to v nejvíce případech tělovýchovně zaměřený kroužek či pracovní technický. Při zjišťování, zda zájmové kroužky zabezpečují i jiné organizace, se ukázalo, že v plně organizovaných školách je zabezpečují častěji než v málotřídních. Je to, myslím si, způsobeno tím, že plně organizované školy se nacházejí v místě, kde se

jiné organizace zajišťující zájmovou činnost nachází. Jde totiž nejčastěji o Dům dětí a mládeže Český Krumlov a Lidovou školu umění. Obě tyto organizace sídlí v Českém Krumlově. Plně organizované školy se nacházejí v převážné většině přímo v tomto městě anebo v jeho sousedních lokalitách. Zatímco málotřídní školy jsou nejčastěji na vesnicích a dostupnost je horší. Musejí si tedy zájmovou činnost zajišťovat buď samy anebo ve spolupráci s místní komunitou. Co se týče finanční úhrady za zájmové kroužky, je větší finanční spoluúčast dětí na kroužkách ve školách plně organizovaných, kde děti často platí za docházení do kroužku. V málotřídních školách tomu tak není. I toto možná ovlivňuje využívání kroužků dětmi, kdy, jak už jsem zmínila, je vyšší navštěvovanost kroužků v málotřídních školách. Málotřídní školy více využívají sponzorství a darů, což vypovídá o lepší spolupráci s komunitou obce, kde se málotřídníka nachází. Plně organizované školy jsou častěji více subjektem „sami pro sebe“. S touto situací souvisí ještě i výsledek, že na málotřídních školách mají větší podíl na fungování zájmových kroužků nepedagogičtí pracovníci. Jde často o spolupráci s obyvateli obce.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo následující. Zájmové kroužky nabízené školou navštěvuje 72,4% žáků z dotázaných (v řízeném rozhovoru jsou výsledky tyto: málotřídní školy – 80,2%, plně organizované školy – 59,5%). Toto je pěkný výsledek, jde o nadpoloviční většinu, což jistě příznivě ovlivňuje vývoj dětí a má to vliv na prevenci sociálně patologických jevů. Nejvíce dětí navštěvuje jeden zájmový kroužek. Nejčastěji žáci navštěvují kroužky pracovní technické, kam patří na příklad výpočetní technika. Ta je nejnavštěvovanějším zájmovým kroužkem. Druhé nejčastěji navštěvované jsou kroužky tělovýchovné. Dále je velký zájem o kroužky cizích jazyků a výtvarné výchovy. Dalším zajímavým výsledkem je, že nejčastějším důvodem, proč děti uvádějí, že navštěvují zájmové kroužky je, že je to baví a že tam mají kamarády. To je ukazatelem, jak děti v tomto věku potřebují mít okolo sebe vrstevníky a kontakt s okolím. Jak uvádí literatura, ve skupině dětí se učí důležitým sociálním reakcím jako je soutěživost, spolupráce, pomoc druhým. Dochází také k získávání si společenských pozic, k utváření dominance i podřízenosti (13). Zajímavé je, že z výzkumu od žáků vyplynulo, že nejnavštěvovanější kroužky jsou zároveň i nejpostrádanější. To znamená,

že pokud by se tyto kroužky do škol, kde je žáci postrádají, zavedly, byly by zřejmě využívány v hojně míře. Poslední věc, na kterou bych výzkumem chtěla poukázat, je větší procento dětí, které nechodí do žádného zájmového kroužku a přitom ani žádný kroužek nepostrádají. Jde podle mého o celkově pasivní děti a ukazuje se, že je dítě buď aktivní a zajímá se o dění ve škole anebo je pouze pasivní. Jelikož bych očekávala, že dítě, které do kroužku nechodí, má zájem o nějaký jiný, který na škole není. Ale není tomu tak.

Domnívám se, že celkově výsledky mé bakalářské práce otevřely více problematiku zájmové činnosti ve školách a prohloubily pohled na tuto oblast. Hypotéza nebyla potvrzena, ale ukázalo se spousta jiných ukazatelů, které ovlivňují fungování škol. Domnívám se, že cíl práce byl splněn. Možná by bylo zajímavé tuto problematiku prohloubit a pokusit se více přihlédnout na sféru související se sociálním klimatem ve školách.

6. ZÁVĚR

Cílem práce bylo porovnat nabídku zájmových činností pro děti mladšího školního věku v málotřídních školách s nabídkou ve školách plně organizovaných. K výzkumu této oblasti jsem zvolila okres Český Krumlov.

Hypotéza byla stanovena tato: „Předpokládám, že širší nabídka zájmových činností pro děti mladšího školního věku bude ve školách málotřídních“. Hypotéza nebyla potvrzena.

V poslední době vyvstávají otázky, zda málotřídní školy poskytují skutečně stejnou příležitost k výchově a vzdělávání dětí, jako prvních pět ročníků plně organizované školy. Zda jsou schopny dostát v plné míře všem výchovným a vzdělávacím úkolům jako školy, na nichž je každý ročník samostatnou třídou. V neposlední řadě jaké jsou jejich výhledy do budoucnosti. Často se i hovoří o zájmových činnostech a využívání volného času dětmi, které plní povinnou školní docházku. Já jsem svou práci chtěla dokázat, že v oblasti zájmových a volnočasových aktivit mohou i málotřídní školy nabídnout svým žákům mnoho, ne-li více než školy plně organizované.

Myslím si, že nezáleží na množství nabízených kroužků, ale na využívání a vzájemné spolupráci všech skupin ve škole. Často se objevuje v plně organizovaných školách větší nabídka zájmových kroužků než je skutečná poptávka u žáků a naopak jsou školy, kde by žáci měli větší zájem o kroužky, ale škola jim není schopná odpovídající nabídku zajistit díky tomu, že k tomu nemá dostatek prostředků nebo odborníků. Navrhovala bych větší vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými školami. Například ve městě, kde je více škol, by se tyto školy mohly každá zaměřit na určitý druh zájmové činnosti a nabídku rozšířit pro celou skupinu dětí mladšího školního věku v dané lokalitě.

Dalším návrhem řešení situace je na příklad provádět každoroční školní průzkumy mezi žáky, týkající se zájmových činností, zejména oblasti zájmu o určitý druh kroužku, který žákům ve škole chybí.

Pro málotřídní školy bych navrhovala rozšířit spolupráci s obcí, zejména k finančnímu zabezpečení kroužků, škola by tak poté mohla více nabídnout vedoucím kroužků .

Nebylo by ke škodě navrhnout rozšíření činnosti Domu dětí a mládeže a podobných institucí na širší území než pouze město a blízké okolí. Viděla bych návrh na vznik odloučených pracovišť ve více obcích a tím zajistit větší spolupráci.

Celkově je důležitá vzájemná spolupráce škol mezi sebou, ale i spolupráce rodičů se školou a celé komunity.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BÁRTLOVÁ, S. HNILICOVÁ, H. *Vybrané metody a techniky výzkumu zjišťování spokojenosti pacientů*. 1.vyd. Brno: IDVPZ, 2000.118 s. ISBN 80-7013-311-2.
2. BLAŽKOVÁ, M. *Typy institucí a požadavky na přijetí*. [online] 8.4.2004. [9.4.2007]Dostupné z <<http://www.zkola.cz/zkedu/predskolou/vybirameskolu/typyastrukturaskol/zakladniskoly/1470.aspx>>
3. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
4. DÖRNER, K. PLOG, U. *Bláznit je lidské: učebnice psychiatrie a psychoterapie*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1999.353 s.,ISBN 80-7169-628-5.
5. ERIKSON, E. *Dětství a společnost*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. 383 s. ISBN 80-7203-380-8.
6. HÁJEK, B., et al. *Děti, vedoucí a volný čas*. 1.vyd. Praha: Institut dětí a mládeže, 2004. 120s. ISBN 80-86784-06-1.
7. HÁJEK, B. *1.5 Vychovatelka a vedoucí vychovatelka ve školní družině* [online]. 2005. [9.4.2007] Dostupné z <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2385>>
8. HELMS, W. *Lépe motivovat - méně se rozčilovat : jak pomáhat dětem se školou*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 103 s. ISBN 80-7178-087-1.
9. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 173s. ISBN 80-7178-9275.
10. CHVÁTALOVÁ, H. Co s volným časem školních dětí. *In děti a my*. Č.3. Praha: Portál, 2000, roč.30, s.17, ISSN 0323-1879.
11. KOZLOVÁ, L. Některé základní problémy sociologického výzkumu. *In Kontakt*. Č1. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2000, roč.2, s.41-44. ISSN 1212-4117.
12. KOZLOVÁ, L. Výzkumné přístupy. 12 s. Dostupné z <http://www.eamos.cz/amos/ksb/externi/ksb_305/index.htm>.
13. LANGMEIER, J. – KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3.vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 341s. ISBN 80-7169-195-X.

14. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí* . 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-494-X
15. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vzdělávací program Základní škola : včetně osnov ekologického přírodopisu, osnov volitelných předmětů, úprav a doplňků, učebních plánů s rozšířeným vyučováním*. 2. dopl. a aktualiz. vyd. Praha : Fortuna, 2003. 343 s. ISBN 80-7168-868-1.
16. NOSKOVÁ, V. *Adaptace žáka při přechodu z malotřídní školy na školu plně organizovanou*. České Budějovice, 2003 (PF). 98 s., diplomová práce. DP 09414.
17. PÁVKOVÁ, J., et al. *Pedagogika volného času*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 232s. ISBN 80-7178-295-5.
18. PÁVKOVÁ, J. *Průvodce studiem oboru Pedagogika volného času*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. 29 s. ISBN 80-7083-757-8.
19. PETTY, G. *Moderní vyučování*. 4.vyd. Praha: Portál, 2006. 380s. ISBN 80-7367-172-7.
20. PÖTHE, P. Psychoanalytická terapie opozičního dítěte. *In Psychologie dnes*. Č.6.Praha: Portál, 2004, roč. 10, s. 26-29. ISSN 1212-9607.
21. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 272 s. ISBN 80-7182-399-4.
22. PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 319 s. ISBN 80-7178-290-4.
23. PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322s. ISBN 80-7178-772-8.
24. RYDVALOVÁ, J. *Školní družiny a školní kluby* [online]. 20. 2. 2007. [9.4.2007] Dostupné z <<http://www.rvp.cz/clanek/665/1177>>
25. ŘÍČAN, P. KREJČÍŘOVÁ, D. *Dětská klinická psychologie*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 603 s. ISBN 80-7169-512-2.
26. SAK, P. Kulturní aktivity mládeže. Mládež a její výzkum. *In Tvořivá dramatika*. Č.2. Praha: Gamma, 2001, roč.12, s.35-36. ISSN 1211-8001.

27. SCHNEIDER, M. *Úvod do základů sociologických výzkumů : určeno pro stud. oboru sociologie na filoz. fak. Univ. Palackého*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 1993. 118 s. ISBN 80-7067-302-8.
28. ŠTEFFLOVÁ, J. *Čím se řídí školní družiny a kluby*. [online]. 2003. [9.4.2007] Dostupné z: http://www.ucitelskenoviny.cz/obsah_clanku.php?vydani=07&rok=05&odkaz=cim.htm
29. ŠTĚCH, S. Zajímají se rodiče o školní práci dětí? *In psychologie dnes*, 2005, Praha: Portál, roč. 11, č. 2., s.19-21. ISSN 1212-9607.
30. Úmluva o právech dítěte. OSN, New York, 20.11.1989. Sdělení FMZV Č. 104/1991 SB., o Úmluvě o právech dítěte. *Úplné znění*. Ostrava: Sagit, 2003. 128 s. ISBN 80-7208-344-9.
31. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Díl I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
32. VALACHOVÁ, P. *Málotřídní školy-minulost a současnost*. [online] 2003. [9.4.2007] Dostupné z: http://www.ucitelskenoviny.cz/obsah_clanku.php?vydani=10&rok=05&odkaz=malotridni.htm
33. *Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání* [online]. V platném znění. [4.4.2007] Dostupné z: www.sssnymburk.cz/dokumenty/vyhlasky/74-2005.doc
34. *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon)* [online]. V platném znění. 19. listopad 2004 pátek, 19. listopad 2004. [4.4.2007] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>
35. ŽÁČKOVÁ, H., JUČOVIČOVÁ D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 4. vyd., Praha : D + H, 2005. 31 s. ISBN 80-903579-0-3.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

ZÁJMOVÁ ČINNOST
MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK
MÁLOTŘÍDNÍ ŠKOLA

8. PŘÍLOHY

Příloha 1: Řízený rozhovor

Příloha 2: Dotazník

Příloha 3: Seznam organizací, kterým byl přiznán titul „Organizace uznaná MŠMT pro oblast práce s dětmi a mládeží na léta 2007 až 2010“.

Příloha 1

ŘÍZENÝ ROZHOVOR

Název školy:

Typ školy:

1. Kolik máte žáků na prvním stupni?.....
2. Kolik máte tříd na prvním stupni?.....
3. Kolik máte ročníků na prvním stupni?.....
4. Provozuje vaše škola školní družinu?
 - a) Ano
 - b) Ne
5. Je školní družina otevřena i v ranních hodinách?
 - a) Ano
 - b) Ne
6. Kolik hodin denně funguje školní družina?.....
7. Kolik žáků do školní družiny pravidelně dochází?.....
8. Nabízí školní družina zájmové kroužky?
 - a) Ano
 - b) Ne

Pokud ano, které.....

9. Nabízí vaše škola dětem zájmové kroužky?

- a) Ano
- b) Ne

10. Jaké zájmové kroužky nabízí vaše škola?.....
.....

11. Jsou v nabídce zájmových činností i kroužky, které provozují jiné organizace?

- a) Ano
- b) Ne

Pokud ANO, jaké organizace?

12. Kolik dětí na prvním stupni nedochází vůbec do žádného kroužku?.....

13. Je účast na kroužkách finančně vázána?

- a) Ano
- b) Ne

14. Podílí se na zájmové činnosti i jiní než pedagogičtí pracovníci?

- a) Ano
- b) Ne

15. Jak je zabezpečeno materiální vybavení kroužků?

- a) Sponzorství a dary
- b) Hrazeno z úplaty kroužků
- c) Spoluúčast dětí
- d) Hrazeno školou

DOTAZNÍK

Milý žáku/yně, jmenuji se Petra Bodláková a jsem studentkou vysoké školy, Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích. Píši bakalářskou práci s názvem Nabídka zájmových činností pro děti mladšího školního věku v malotřídních školách v okrese Český Krumlov. V rámci této práce zjišťuji spokojenost Vás dětí se zájmovou činností nabízenou ve vaší škole. Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který mi velice pomůže v mém výzkumu. Vyplnění tohoto dotazníku je **ZCELA ANONYMNÍ**.

Předem Vám za vyplnění dotazníku velice děkuji!!!

1. Navštěvuješ ve vaší škole nějaký zájmový kroužek?

- a) Ano
- b) Ne

Pokud ANO, uveď jaký. (např: práce s počítačem, cizí jazyk, dramatický, atd..)

.....
.....
.....

2. Navštěvuješ školní družinu?

- a) Ano
- b) Ne

3. Pokud jsi uvedl/a, že navštěvuješ zájmový kroužek, jsi v tomto kroužku spokojený/á?

*Pokud navštěvuješ kroužků více, napiš k ANO kroužky, se kterými jsi spokojený/á
k NE kroužky, se kterými jsi spokojený/á nejsi*

- a) Ano
- b) Ne

4. Proč navštěvuješ zájmový kroužek? (můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- a) Je zajímavý, dozvím se nové informace
- b) Mám tam kamarády
- c) Je to lepší než být doma
- d) Chtějí to rodiče
- e) Je to důležité, abych v životě něco uměl/a
- f) Baví mě to

5. Myslíš si, že na vaší škole nějaký kroužek chybí?

- a) Ano (napišjaký).....
- b) Ne

Příloha 3

Seznam organizací, kterým byl přiznán titul „Organizace uznaná MŠMT pro oblast práce s dětmi a mládeží na léta 2007 až 2010“. Paní ministryně dne 20. února 2007 schválila udělení čestného titulu „Organizace uznaná MŠMT pro oblast práce s dětmi a mládeží na léta 2007 až 2010“ následujícím organizacím:

- Agentura Koniklec
- Asociace středoškolských klubů ČR
- Asociace turistických oddílů mládeže
- Centrum pro volný čas mládeže
- Česká tábornická unie
- Duha
- Folklorní sdružení ČR
- GEMINI
- Hnutí Brontosaurus
- Hudební mládež ČR
- Junák-svaz skautů a skautek
- Klub Domino, DTA
- Kolpingovo dílo
- Kondor
- Liga lesní moudrosti
- Náchodská prima sezona
- Pionýr
- Royal Rangers
- Salesiánské hnutí mládeže
- SARKANDER
- Sdružení dětí a mládeže TILIA
- Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska
- Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP
- Sdružení přátel Jaroslava Foglara
- Sdružení turistických a tábornických oddílů
- Společenství harmonie těla a ducha
- YMCA v ČR
- YWCA v ČR